

УДК 336.64

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.20>**Дем'янчук О.І.**

доктор економічних наук,
доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту,
Національний університет «Острозька академія»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9282-3589>

Хохонік К.В.

студентка економічного факультету,
Національний університет «Острозька академія»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-0550-1931>

Demianchuk Olha, Khokhonik Karina
Ostroh Academy National University

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

MECHANISM OF MANAGEMENT OF THE FINANCIAL SECURITY OF THE ENTERPRISE

В статті механізм управління фінансовою безпекою підприємства розглядається вплив факторів нестабільності на функціонування підприємства та можливі кроки для мінімізації цих впливів. А також автор виділяє різні підходи до визначення стратегії подолання несприятливих факторів при різних рівнях нестабільності. Механізм управління фінансовою безпекою надзвичайно складний в тому плані, що існують так звані фактори, які не залежать від підприємства. В той час як забезпечення фінансової стабільності є першочерговим завданням, оскільки від цього залежить подальший вектор розвитку підприємства. Саме фінансова безпека забезпечує повноцінний розвиток та діяльність підприємства, тому є надважливим підтримувати її достатній рівень, навіть під час несприятливих зовнішньоекономічних умов. Покращення механізму управління фінансовою безпекою на підприємстві дозволить протидіяти негативним факторам зовнішнього середовища, та допоможе втримати підприємство на плаву. Тому саме вирішення проблем управління фінансовою безпекою в умовах економічної нестабільності стає дедалі актуальним.

Ключові слова: механізм управління, фінансова безпека, фінансова стабільність, нестабільність, стратегія, менеджмент.

The article considers the mechanism of financial security management of the enterprise, the influence of instability factors on the functioning of the enterprise, and possible steps to minimize these impacts. And, also the author identifies different approaches to determining a strategy to overcome adverse factors at different levels of instability. There are different stages of assessing the level of financial security of the enterprise, as well as, the importance of identifying the threat at each stage. The mechanism of financial security management is extremely complex in the sense that there are so-called factors that do not depend on the enterprise. While ensuring financial stability is a top priority because the further vector of development of the enterprise depends on it. Namely, such a factor of influence as instability, which is quite difficult to predict, gives a lot of space for research by scientists and the search for minimization of possible threats and improvement of preventive measures that will help in the future to quickly adapt to changes in the external environment. Since it is financial security that ensures the full development and activity of the enterprise that is extremely important to ensure it even from the time of adverse foreign economic conditions. One of these conditions may be military and political conflicts and other types of socio-economic instability. Since February 24, 2022, the security of many enterprises has been threatened by Russia's military actions. For many entrepreneurs, it has become a challenge to ensure not only financial security but also physical security. Despite the difficult foreign economic situation, it remains important to maintain the economy at a sufficient level, to provide all the necessary conditions for the further functioning of business and enterprises. Improving

the mechanism of financial security management at the enterprise will counteract the negative factors of the external environment, and will help keep the company afloat. Therefore, it is the solution of the problems of financial security management in conditions of economic instability that is becoming increasingly relevant.

Key words: *management mechanism, financial security, financial stability, financial security, instability, strategy.*

Постановка проблеми. В умовах нестабільності та суперечливості реформаційних процесів одним із найважливіших завдань науки та практики стає розробка та реалізація системи економічної безпеки підприємства. Підприємства змушені адаптуватися до умов політичної та соціально-економічної нестабільності та вести пошук адекватних рішень найскладніших проблем та загроз своєму функціонуванню.

Економічна безпека підприємства – це стан найефективнішого використання корпоративних ресурсів для запобігання загрозам та створення умов стабільного функціонування основних його підрозділів.

Рівень фінансової безпеки підприємства встановлюється під впливом багатьох факторів. Одним із цих факторів є економічна нестабільність у державі. Явище економічної нестабільності, що має на увазі падіння економіки, безробіття, суттєві темпи інфляції, валютні коливання та ін., негативно позначається насамперед на рентабельності та платоспроможності підприємства, що у свою чергу знижує рівень його фінансової безпеки. Тому в умовах економічної нестабільності доцільно та необхідно здійснювати спеціальне управління фінансовою безпекою підприємства [3, с. 87].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти механізму управління фінансовою безпекою підприємства висвітлювалися в роботах як у вітчизняних так і закордонних науковців таких як: І.А. Бланк, Т.Ю. Загорельська, Л.А. Запорожцева, А.В. Кіров та інших. Теоретичну сутність фінансової безпеки підприємства висвітлювали у своїх працях такі дослідники як Ганущак Т.Л., Краснокутська Н.С., Меліхова Т.О., Височина В.В. та багато інших.

Формулювання цілей статті. Попри наявність чималої кількості наукових праць, та досліджень пов'язаних визначенням основ управління фінансовою безпекою підприємства актуальним залишається удосконалення механізму управління фінансовою безпекою за умов економічної нестабільності.

Виклад основного матеріалу. Управління фінансовою безпекою підприємства в умовах економічної нестабільності є цілеспрямованою діяльністю, яка полягає в безперервному процесі прийняття та реалізації управлінських рішень, спрямованих на мінімізацію негативного впливу фактора економічної нестабільності для встановлення та підтримки максимально можливого рівня фінансової безпеки підприємства.

Управління фінансовою безпекою підприємства в умовах економічної нестабільності може бути поточним (якщо на момент управління фактор економічної нестабільності вже існує) і перспективним (якщо є ймовірність виникнення даного фактора в майбутньому).

З рівня економічної нестабільності (низький, середній чи високий), можна назвати три типи стратегії: розвитку, стабільності чи скорочення. Основною метою кожної із цих стратегій є максимізація (у рамках можливого) рівня фінансової безпеки підприємства з використанням різноманітних тактик.

Таким чином, за низького рівня економічної нестабільності в державі можна застосовувати стратегію розвитку, яка полягає у збільшенні обсягів виробництва, розширенні асортименту продукції, пошуку нових ринків збуту, цільових аудиторій та ін. Тобто дана стратегія може містити багато інноваційних ідей, яким навіть відповідає певний рівень ризику.

За високого рівня економічної нестабільності у державі підприємству рекомендується використовувати стратегію скорочення, метою якої є захист підприємства від основних напрямів негативного впливу цього чинника: скорочення споживчого попиту, знецінення та коливання курсу національної валюти.

Стратегія стабільності, яка орієнтується на середній рівень економічної нестабільності, є так званою «золотою серединою» між стратегіями розвитку та скорочення. У такому разі керівництво підприємства має самостійно визначати ступінь ризикованості та основні напрямки стратегії діяльності підприємства залежно від аспектів конкретної ситуації та значення кількісної оцінки економічної нестабільності.

Слід зазначити, що виділення даних стратегій, що здійснюється на основі критерію рівня економічної нестабільності у державі, є актуальним для підприємств із задовільним фінансовим станом. Тобто, наприклад, для підприємства, що має фінансові проблеми, навіть за низького рівня економічної нестабільності може бути доцільним застосування стратегії скорочення.

Для компаній розробка стратегії фінансової безпеки – частина стратегії розвитку, за допомогою якої її керівники вирішують два найважливіші завдання, що становлять комерційну таємницю:

1) розвиток нових та (або) модернізація існуючих методів просування продукції та послуг на товарних та фінансових ринках, що дозволяють їй оптимізувати надходження та розподіл грошових та прирівняних до них коштів з урахуванням збалансованого розподілу різноманітних ризиків та способів їх покриття, пошук оптимальної корпоративної структури капіталу ;

2) побудова фінансового менеджменту в ринковому середовищі, що характеризується високим ступенем невизначеності та підвищеним ризиком.

Найбільш важливий аспект у вирішенні завдання забезпечення фінансової безпеки компанії – побудова оптимальної структури її капіталу на базі загальноприйнятих коефіцієнтів, що дозволяє оптимізувати управління заборгованістю компанії та методи залучення додаткових фінансових ресурсів на фінансовому ринку.

Фінансову безпеку підприємства необхідно розглядати як окремих об'єкт управління, оскільки життєдіяльність суб'єкта господарювання безпосередньо залежить від фінансового стану.

На базі фінансового аналізу здійснюють не тільки оперативне управління поточним процесом діяльності, але й прогнозують фінансові наслідки тих чи інших господарських операцій, пов'язаних із формуванням та регулюванням активів та капіталу, доходів та витрат, прибутку та рентабельності виробництва та продажів.

Отже, досягнення необхідного рівня фінансової безпеки підприємства через визначення його фінансового стану є для його керівництва першорядним завданням.

Для оцінки спроможності підприємства своєчасно та в повному обсязі виконувати короткострокові зобов'язання за рахунок поточних активів використовуються показники ліквідності (платоспроможності). Платоспроможність безпосередньо впливає на форми та умови здійснення комерційних угод, а також на можливість отримання кредитів та позик.

Однією з проблем у фінансовому стані компанії, що безпосередньо впливає на зниження фінансової безпеки підприємства, незалежно від його галузевої приналежності, масштабу та етапу розвитку, може бути дефіцит коштів. Саме тому, на наш погляд, оцінка показників ліквідності відіграє одну з головних ролей у системі оцінки фінансової безпеки підприємства.

Розробка методів оцінки фінансової безпеки підприємства має важливе методологічне значення. Це пояснюється тим, що керівництво підприємства має мати інформацію, що характеризує як поточне функціонування, так і перспективний розвиток підприємства. Крім керівництва підприємства, у такій інформації зацікавлені різні суб'єкти господарювання, які становлять оточення аналізованого підприємства.

Природно, неспроможному підприємству, що має незадовільний фінансовий стан, а отже, і незадовільний стан фінансової безпеки розраховувати на інвестиційні проекти та кредитування практично неможливо. Тому важливим елементом управління фінансовою безпекою підприємства стає об'єктивне та своєчасне визначення її рівня.

Питання оцінки рівня фінансової безпеки підприємства дискусійне. Це насамперед стосується вибору критеріїв оцінки фінансової безпеки підприємства, системи показників (індикаторів), що її характеризують, та самих методичних підходів до визначення рівня фінансової безпеки.

Ефективність діяльності підприємств у ринковій економіці обумовлена багато в чому станом його фінансів, що призводить до необхідності розгляду проблем забезпечення фінансової безпеки, особливо в умовах нестабільності. Система фінансової безпеки дозволить підприємству захиститись як від зовнішніх, так і від внутрішніх загроз.

Оцінка ефективності стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства, що реалізується, в умовах економічної нестабільності здійснюється шляхом порівняння запланованого значення оцінки фінансової безпеки та фактично досягнутого.

Якщо було досягнуто заплановане значення, значення вище за плановий або нижче, але в рамках планового рівня фінансової безпеки, стратегію можна вважати ефективною. Якщо ж не досягнуто навіть мінімального значення запланованого рівня фінансової безпеки, стратегія не є ефективною. І чим більшу величину відрізняється фактичне значення від планового (у разі недосягнення), тим неефективнішою є дана стратегія.

Важливою складовою заключного етапу є виявлення недоліків в управлінні фінансовою безпекою. Особливо актуально це у разі неефективності стратегії, що реалізується. Виявлення недоліків стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах економічної нестабільності включає два напрями:

а) аналіз фактичних та планових значень показників фінансово-господарської діяльності підприємства, виявлення відхилень. Основною метою в даному випадку є з'ясування причин прорахунків, скоєних у стратегії, та виявлення їх природи: об'єктивна причина непередбачуваних змін довкілля підприємства чи помилки, вчинені розробниками стратегії;

б) порівняння прогнозованого та фактичного впливу економічної нестабільності на діяльність підприємства, у тому числі, на вищезгадані показники його фінансово-господарської діяльності.

У разі виявлення розбіжностей особлива увага має приділятися причин таких змін довкілля з метою їх врахування при подальших розробках стратегій забезпечення фінансової безпеки підприємства у умовах економічної нестабільності.

Виявлені недоліки мають бути враховані в майбутньому під час розробки наступних стратегій забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах економічної нестабільності з метою підвищення їх ефективності.

Висновки. Таким чином, управління фінансовою безпекою підприємства в умовах економічної нестабільності є цілеспрямованою діяльністю, яка полягає у безперервному процесі прийняття та реалізації управлінських рішень, спрямованих на мінімізацію негативного впливу фактора економічної нестабільності для встановлення та підтримки максимально можливого рівня фінансової безпеки підприємства.

Воно може бути поточним (якщо на момент управління фактор економічної нестабільності вже існує) і перспективним (якщо є ймовірність виникнення даного фактора в майбутньому). Його ключовим елементом є розробка стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства, яка орієнтована на поточний рівень економічної нестабільності в державі.

Така стратегія, по суті, є стратегією діяльності підприємства, спрямовану на максимізацію рівня його фінансової безпеки шляхом нейтралізації негативного впливу фактора економічної нестабільності. Залежно від рівня економічної нестабільності, це може бути стратегія розвитку, стабільності або скорочення.

У разі розробки та реалізації ефективної стратегії можна частково, а іноді навіть повністю нівелювати негативний вплив економічної нестабільності на рівень фінансової безпеки підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бланк І. А. Управління фінансовою безпекою підприємства. 2-ге вид. Київ : Ельга, 2019. 776 с.
2. Загорельська Т. Ю. Фінансова безпека підприємства як об'єкт управління. *Наукові праці ДонНТУ. Серія Економіка*. 2016. Випуск 103-4.
3. Запорожцева Л. А. Фінансова безпека підприємства під час переходу на МСФЗ. *Міжнародний бухгалтерський облік*. 2011. № 36.
4. Кіров А. В. Фінансова безпека як умова фінансової стійкості фірми. *Фінансовий вісник: фінанси, податки, страхування, бухгалтерський облік*. 2010. № 6.

References:

1. Blank I. A. (2019) Management of the financial security of the enterprise. 2nd edition. Kyiv: Elga, 776 p.
2. Zagorelska T. Yu. (2016) Financial security of the enterprise as an object of management. *Scientific works of DonNTU. Economics series*, issue 103-4.
3. Zaporozhtseva L. A. (2011) Financial security of the enterprise during the transition to IFRS. *International Accounting*, no. 36.
4. Kirov A. V. (2010) Financial security as a condition of financial stability of the firm. *Financial Bulletin: Finances, Taxes, Insurance, Accounting*, no. 6.